

# СТАНОВИЩЕ

от Доц. д-р Румяна Крумова-Пешева

на Дисертационен труд на тема: „**Неврокогниция и ХИВ**“

разработен от Д-р Калоян Куков

за присъждане на научна степен „**доктор на науките**“

Дисертационният труд на Д-р Калоян Куков е представен на 435 страници. Разпределен е в 3 части, приноси, заключение и библиография. Библиографската справка включва 523 заглавия, от които 14 на кирилица и 509 на латиница, напълно релевантни на разглежданата проблематика. Посветен е на особено значима и актуална тема, имаща отношение към рисковете за здравето и живота на милиони хора. ХИВ-инфекцията е медицински, социален и психологичен проблем, търсещ своите ефективни решения в световен мащаб. Удължаването на живота на ХИВ-позитивните предполага изследването и опознаването на всички сфери от тяхното функциониране. Невропсихологичните проучвания заемат особено важно място в тази насока.

Във Въведението на дисертацията авторът посочва значимостта на проблема, подчертавайки статистически данни в хронологичен порядък. Описва епидемиологията на ХИВ и СПИН по света, в частност - в Източна Европа, както и в българския опит. Посочени са програми за превенция и контрол. Неврокогнитивните нарушения като сериозен съпътстващ проблем при хората с ХИВ и СПИН са очертани като специален фокус на разработката и са ориентирани изцяло към целите на диагностичната и терапевтична практика с тази група пациенти.

В Първа част „Теоретични основи на неврокогницията при човешки имунодефицитен вирус (ХИВ)“ са представени теоретични концепции за разглеждане на неврокогнитивните нарушения. Описани са особеностите на ХИВ-инфекцията и различни аспекти на вирусната симптоматология. Посочени са невронни системи при ХИВ-асоциирано неврокогнитивно разстройство, редица неврокогнитивни увреждания и техните проявления при ХИВ на афективно, поведенческо, когнитивно и моторно ниво.

Симптомите на тези нарушения се свързват с взаимодействията на ХИВ с разнородни преморбидни биологични, психични и социални фактори. Предложени са задълбочени анализи върху психични състояния и неврологични изследвания, характеристики на неврокогнитивните нарушения, рискови фактори, разпространение на неврокогнитивните нарушения, критерии за тяхното диагностициране, класификация и форми, асимптоматично неврокогнитивно нарушение, леко неврокогнитивно разстройство и ХИВ-свързана деменция.

Описани са форми на невропсихологична оценка при ХИВ и скрининг на неврокогнитивните дефицити. Анализирани са редица скринингови методи, както и трудностите при провеждане на самите скринингови проучвания. Материалът представлява задълбочен и критичен обзор, който убедително доказва способностите на автора за научна абстракция и синтез на клинични и епидемиологични данни. Като се има предвид, че в България все още няма достатъчно подобни изследвания, ясно проличава новаторският характер на работата. Наблюдават се изключителните качества на Д-р Куков да разглежда и интерпретира разнородните психични феномени в тяхната многопластовост и динамична същност.

В същата част са представени редица специализирани невропсихологични тестове, както и допълнителни методи към невропсихологичната оценка. Методиките са описани професионално коректно и изчерпателно. Посочен е неврокогнитивен профил на ХИВ-асоцирано неврокогнитивно нарушение. Отбелязани са процедури за изследване на внимание, памет, мислене и реч, импулсивност и визуална перцепция, субективно усещане за забравяне и др. Проследени са редица данни относно ефективни интервенции за профилактика и лечение на неврокогнитивните нарушения при пациенти с ХИВ и СПИН, особеностите на антиретровирусната терапия, лечение на възпалението и съпътстващите заболявания. Включени са програми за когнитивна ремедиация, лечение на депресията и тревожността, мнемотехники. В тази част авторът показва своята изключителна информираност и задълбоченост в изследване на посочените психологични и невропсихологични факти.

Втора част „Организация на изследването“ включва методология, основни и етични принципи, цел и задачи, предмет и обект, включващи и изключващи критерии на изследването, статистически методи. Формулирани са 4 изследователски хипотези. Изследването е проведено на три етапа. Убедително и изчерпателно са представени използваните диагностични инструменти. Проучването се отнася до 34 човека, живеещи

с ХИВ и СПИН и 34 ХИВ негативни лица на първи етап, както и 92 човека, живеещи с ХИВ и СПИН и 92 ХИВ негативни – включени на втори етап. Тази част е показателна за сериозната професионална информираност на автора, както и за неговата подготвеност и компетентност в областта на психометричните процедури.

Трета част „Данни от собствено изследване“ съдържа изчерпателен материал относно надеждността и валидността на използваните методики. Представя изключително убедително и професионално проверката на издигнатите хипотези, както и напълно закономерни изводи за групите изследвани лица и за самите тестови инструменти. За целите на изследването са подбрани изключително релевантни методики. За обработката и представянето на данните са използвани дескриптивни статистически методи. Описателната статистика включва демографски и медицински параметри, коефициенти на вътрешната консистентност, честотни разпределения, факторни анализи, многофакторни дисперсионни анализи, дискриминантни анализи, разнородни системи за оценка. Статистическите процедури абсолютно убедително и коректно илюстрират резултатите в границите на количествените и качествените анализи.

Представеното изследване има характер на психодиагностично проучване. То е сериозен опит чрез научни методи да се изследват спецификите на неврокогнитивните нарушения в рамките на асимптоматичното неврокогнитивно нарушение и взаимовръзката между фактори като демографски и медицински характеристики и неврокогнитивните домейни. Наред с високата научна стойност изследването на Калоян Куков има ефективен практико - приложен характер.

Анализът на получените резултати показва високото равнище на надеждност и валидност на голяма част от диагностичните инструменти с цел изследване на неврокогнитивните нарушения при хора, живеещи с ХИВ. Изследването съдържа сериозна практическа стойност за диагностичната и терапевтична работа с пациенти, носители на ХИВ. То е израз на необходимото внимание и психологична грижа към хората с подобно страдание. Стъпка е към преодоляване на стереотипите на negliжиране и дисквалифициране на уязвими категории болни.

От съществено значение за клинично-психологичната практика с разглежданата група пациенти е извеждането на конкретни рискови и протективни фактори по отношение на развитието на неврокогнитивни нарушения при ХИВ-позитивните. Този

факт е възможност за по-цялостно и детайлно проучване и разбиране за био-психо-социалното функциониране на индивида. „Срещата“ на данните от неврокогнитивното изследване и от скрининговия подход са много ценна основа за превенция на редица неврологични и психични проблеми.

Дисертацията на Калоян Куков се отличава със сериозен приносен характер. Част от приносите са свързани с това, че за първи път в България са адаптирани тестови методики за диагностика на асимптоматично неврокогнитивно нарушение. За ХИВ позитивни и ХИВ негативни са изведени норми като средни стойности и стандартни отклонения. Изведени са също параметри за надеждност, валидност и дискриминантна сила на посочените тестови методики. Също за първи път в България при ХИВ позитивни се изследват специфични характеристики, свързани с фини равнища на неврокогнитивното функциониране. Всичко това показва сериозното значение на дисертационния труд на Калоян Куков за диагностичната и консултативна практика с разглежданата категория пациенти, както и очертаването на нови насоки на научно-изследователски дейности.

Важно е да се отбележи също, че авторът се е съобразил с предложените към дисертационния труд препоръки.

**В заключение:** като се има предвид актуалността на разглежданата проблематика, новаторският характер на разработката и на цялостния изследователски подход, концептуалните основания и постижения на автора и големият професионализъм в провеждането на емпирични изследвания, предлагам напълно убедено на членовете на Научното жури на Д-р Калоян Куков да бъде присъдена научната степен „доктор на науките“.

Изготвил становището:.....

(Доц. д-р Р. Крумова-Пешева)

20.04.2017г.

гр. София